

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ในช่วงการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นต้นมา เป็นการเน้นความเจริญเติบโตของภาคเศรษฐกิจเป็นหลัก ปัจจัยทรัพยากรธรรมชาติ ค่าจ้างแรงงานที่ต่ำ ความมั่นคงในทางการเมือง แรงงานที่ถูกรัฐควบคุม ล้วนเป็นปัจจัยที่เกื้อกูลต่อการลงทุนของต่างชาติ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจดังกล่าว เกิดจากการได้รับประโยชน์เกื้อกูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ของผู้ประกอบการที่มีเชื้อชาติจีน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีความสนิทชิดเชื้อกับผู้มีอำนาจทางการเมืองของประเทศ ทั้งที่มีความสัมพันธ์ที่มีมานาน เครือข่ายโยงใยทางธุรกิจและการแข่งขันผูกขาดกิจการต่าง ๆ ทำให้เกิดสภาพที่เรียกว่า

“ทุนนิยมพวกพ้อง” (Crony Capitalism) อำนาจทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมือง จึงไปอยู่ที่คนกลุ่มน้อย ซึ่งจะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่า ทำให้ละเลยหลักการจัดการที่ถูกต้อง มองประโยชน์ระยะสั้น เมื่อเศรษฐกิจภูมิภาคชะลอตัวลงและค่าเงินตก สภาพคล่องหยุดชะงัก ประกอบกับต้องชำระหนี้ต่างประเทศเป็นจำนวนมหาศาล จึงเกิดความไม่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและในที่สุดก็เกิดความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง (วิทยา สุจริตธนารักษ์ 2542)

ระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ (Patron - Client Relationship) ฝังตัวอย่างเหนียวแน่น และถักทอสายสัมพันธ์ ระหว่างชนชั้นและกลุ่มเศรษฐกิจต่าง ๆ ในสังคมอย่างแน่นแฟ้น ระบบทุนนิยมที่ก่อหน่อและเติบโตในสังคมไทยจึงเป็นระบบทุนนิยมอุปถัมภ์ กลุ่มทุนที่สามารถเติบโตได้ ล้วนแล้วแต่อาศัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่มีกับชนชั้นปกครอง ผู้กุมอำนาจในการกำหนดนโยบาย และที่มีกับเครือข่ายเศรษฐกิจระดับล่างลงมา ภายใต้ระบบทุนนิยมอุปถัมภ์ หน่วยเศรษฐกิจยากที่จะพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตได้ เพราะขาดพลังการแข่งขัน มีหน้าซ้ำยังมีการดูดซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจ (Rent Seeking) และการคอร์รัปชันจากกระบวนการกำหนดและบริหารนโยบายเศรษฐกิจอีกด้วย โดยที่การคอร์รัปชันกัดกร่อนความมั่นคงและประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจในขั้นรากฐาน

ระบบทุนนิยมอุปถัมภ์ ถูกกล่าวหาว่าเป็นต้นตอของวิกฤตการณ์การเงินเอเชีย พ.ศ. 2540 เพียงแต่ถูกเรียกว่า “ระบบทุนนิยมพรรคพวก” ซึ่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถูกกล่าวหาว่าถูกรอบงำโดยระบบทุนนิยมพรรคพวก สถาบันการเงินมิได้จัดสรรสินเชื่อโดยพิจารณาจากอัตราผลตอบแทนและศักยภาพทางเศรษฐกิจของโครงการที่ขอเงินกู้ การตัดสินใจในการจัดสรรสินเชื่อของสถาบันการเงินเป็นผลจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและเครือข่ายทางเศรษฐกิจ ซึ่งโดยพื้นฐานเป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ด้วยเหตุนี้ สถาบันการเงินในประเทศเหล่านี้จึงมีความอ่อนแอในขั้นรากฐาน เพราะปัญหาหนี้เสียและหนี้สูญเกิดขึ้นได้โดยง่าย (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ 2545: 5)

เช่นเดียวกับรัฐบาลของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นรัฐบาลที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ในการแต่งตั้งผู้ใกล้ชิด ให้ขึ้นมามีตำแหน่งทางการเมือง และเป็นข้าราชการระดับสูง อันส่งผลให้มีการสนับสนุนทางนโยบายตามที่รัฐบาลต้องการ จนก่อให้เกิดปัญหาที่เรียกว่า “คอร์ปชั่นเชิงนโยบาย” และเกิดการไม่ยอมรับในการแต่งตั้งบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เพื่อนพ้อง เพื่อนร่วมรุ่น มาดำรงตำแหน่งที่สำคัญ และได้ส่งผลให้เกิดการแบ่งปันผลประโยชน์ในกลุ่มทุนเดียวกันจากโครงการลงทุนของรัฐบาล จนกลุ่มนักวิชาการ ประชาชนไม่สามารถยอมรับได้ในโครงการของรัฐบาลที่เอื้อประโยชน์ให้เฉพาะพวกพ้องตนเอง ข้อเสนอของนักวิชาการและผู้สนใจการเมืองไทยแสดงให้เห็นว่า การเมืองไทยไม่ได้ปลอดจากการโยงใยความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ทำให้เกิดการเอื้อประโยชน์แก่เครือญาติและพวกพ้อง จนนำไปสู่กรณีผลประโยชน์ทับซ้อนและคอร์ปชั่นที่เป็นปัญหาเรื้อรังของระบบการเมืองไทย การโยงใยความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ตัดไม่ขาดจากการเมืองภาครัฐนี้ ยังเข้าไปแทรกแซงการทำงานของกลไกทางการเมือง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ อย่างที่เครือข่ายสมานฉันท์เพื่อปฏิรูปการเมือง ได้ตั้งข้อสังเกตว่า “โครงสร้างทางการเมืองมีข้อบกพร่องในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองและการได้มาซึ่งองค์กรทางการเมือง การไม่กำหนดความสัมพันธ์ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับต่าง ๆ เช่น ภรรยาเป็นสมาชิกวุฒิสภา ทำให้ขาดการตรวจสอบในการเมืองเพราะกระทบผลประโยชน์ของวงศ์วานเครือญาติ” (Manager Online, 30 มกราคม 2549) การมองเช่นนี้ตั้งอยู่บนฐานความเชื่อหลักที่ว่า การเห็นแก่เครือญาติและพวกพ้อง ทำให้ผู้ใช้อำนาจขาดความสามารถในการตัดสินใจและการดำเนินการทางการเมืองได้อย่างเป็นกลางและยุติธรรม เพราะจะเกิดการลำเอียงเข้าข้างและเอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้อง ทำให้คนอื่นในสังคมที่อยู่นอกวงศ์วานวานเครือเสียเปรียบ และทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรของส่วนรวมเพื่อประโยชน์สุขของคนในครอบครัวมากกว่าที่จะคำนึงถึงสังคมโดยรวม (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ 2549: 27)

ระบบเครือญาติได้ส่งผลต่อการเมืองการปกครอง ทั้งช่วยให้เกิดการประสานประโยชน์ในทางการเมือง เป็นขุมกำลังในการสร้างความเข้มแข็งให้กับราชอาณาจักรและประเทศ

และในขณะเดียวกันก็นำไปสู่การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองและการประนีประนอมทางการเมือง ในหมู่ผู้นำภายใต้ระบบเครือญาติ อีกด้วย

ระบบเครือญาติในสังคมไทยที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองก็อาจไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยส่วนใหญ่ หรือกระทบต่ออำนาจรัฐในการปกครอง แต่ถ้ระบบเครือญาติต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองหรือเกี่ยวข้องกับกลุ่มอำนาจในทางการเมือง ระบบเครือญาติย่อมส่งผลกระทบต่ออำนาจรัฐหรือการเมืองไทย ทั้งนี้เป็นผลจากการเอื้ออำนาจจากระบบธุรกิจการเมือง การเล่นพรรคเล่นเส้นสาย วังเต็น้ใช้อภิสิทธิ์ต่าง ๆ ตลอดจนการสมยอมร่วมกันแบ่งประโยชน์ การคอร์รัปชันจึงกว้างขวางในแวดวงราชการ การเมือง และธุรกิจของไทย ภายใต้ระบบทุนนิยมที่ยังไม่ก้าวหน้าที่ยังล้าหลังด้อยพัฒนาและระบบการเมืองที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยเต็มที่ นอกจากนี้มีผลกระทบต่อประชาชนทั่วไปแล้ว ยังมีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต ประสิทธิภาพการผลิต และความสามารถในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศด้วย นอกจากนี้ยังได้ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อันทำให้การบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ ประชาชนขาดความเชื่อถือ และเกิดการแทรกแซงจากฝ่ายต่าง ๆ จนทำให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยล้มลุกคลุกคลานตลอดเวลาที่ผ่านมา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของระบบทุนนิยมเครือญาติ บทบาทและอิทธิพลของกลุ่มทุนนิยมเครือญาติที่มีต่อนโยบายรัฐบาล ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจกับการเมืองในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นการพึ่งพาพรรคการเมืองในอันที่จะช่วยปกป้องและขยายขอบข่ายทางธุรกิจ (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ 2547: 38) ในขณะที่ผู้นำทางการเมืองและการเมืองใช้ฐานการเมืองในการหาผลประโยชน์ทางภาคธุรกิจ เพื่อมาเป็นฐานคำจูงทางการเมืองของตนและเพื่อแจกจ่ายผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์ เป็นลักษณะผลประโยชน์ต่างตอบแทน นอกจากนี้ยังมีการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มทุนต่าง ๆ ในรูปของความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ อาทิ การแต่งงานของผู้นำทางการเมืองกับธุรกิจ (รัตพงษ์ สอนสุภาพและวิษณุ บุญมาร์ตัน 2543: 28) อันนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชัน จนประชาชนทนไม่ได้และถูกโค่นล้มเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เฉกเช่นเดียวกับรัฐบาลของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่เป็นการรวมกลุ่มของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ในการจัดตั้งพรรคไทยรักไทย จนกลายเป็นพรรคเดียวที่ได้รับการเลือกตั้งมาเป็นจำนวนมาก ดังที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์การเมืองไทย กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่มีความสัมพันธ์ทางการเมืองกับรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ค่อนข้างมาก จนเกิดการผูกขาดทางธุรกิจ โดยรัฐบาลเป็นผู้ออกกฎหมายเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มพวกพ้อง จนถูกคณะปฏิรูปการปกครองทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ในข้อหาทุจริตคอร์รัปชันเช่นกัน เหตุการณ์ทั้งสองรัฐบาลนับว่าน่าสนใจ

อย่างยิ่งต่อปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มาจากกลุ่มทุนและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ อันจะเป็นข้อมูลที่ทำให้เกิดความเข้าใจถึงลักษณะความสัมพันธ์ บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติในแต่ละสมัย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในลักษณะของระบบดังกล่าว

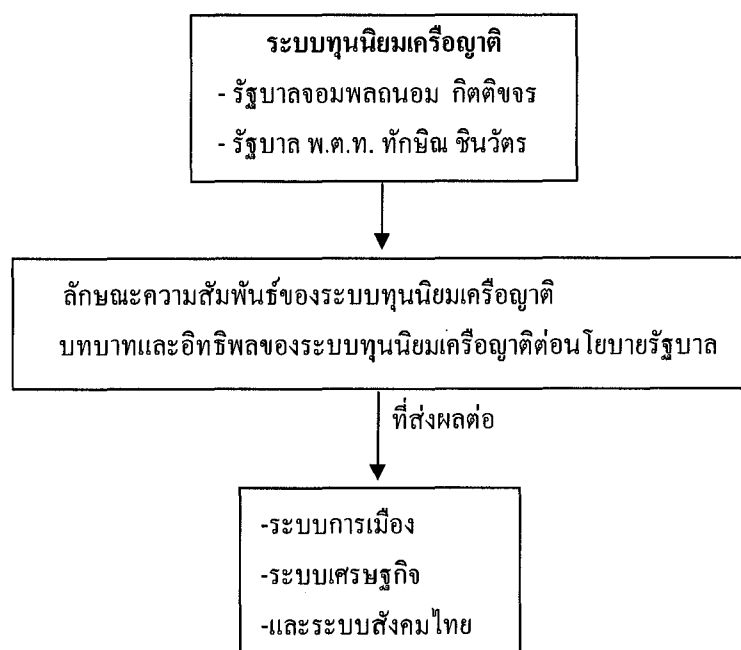
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติ ต่อนโยบายรัฐบาล ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมในรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร

2.2 เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติ ต่อนโยบายรัฐบาล ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมในรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร

2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงความเหมือนและความแตกต่างของลักษณะความสัมพันธ์ บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติต่อนโยบายรัฐบาล ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร กับรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ผ่านมา เป็นการเจริญเติบโตของกลุ่มทุนในแขนงต่าง ๆ ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นกลุ่มทุนที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของไทย นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการเข้าไปครอบงำและเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจทางการเมือง จนทำให้นักการเมืองและนักธุรกิจมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นที่ได้ส่งผลต่อสภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเป็นอย่างมาก ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้วางกรอบแนวคิดไว้ดังนี้

3.1 ลักษณะของระบบทุนนิยมเครือญาติ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมก่อกำเนิดขึ้น

เนื่องจากการล่มสลายของระบบเศรษฐกิจแบบเจ้าขุนมูลนาย (feudalism) เนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น และการพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้การผลิตในระบบเศรษฐกิจ สามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้นเกินความต้องการทำให้เกิดส่วนเกิน (surplus) ทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดการค้าขายแลกเปลี่ยน ทำให้เกิดระบบเงินตราเพื่อช่วยในการค้าขายและแลกเปลี่ยนได้สะดวกรวดเร็วขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจหรือลัทธิเศรษฐกิจพาณิชย์นิยม (mercantilism) โดยแนวความคิดแบบพาณิชย์นิยมนั้นเชื่อว่า ความเข้มแข็งและความมั่งคั่งของประเทศนั้นมาจากการค้าขายกับต่างประเทศ โดยต้องการให้ประเทศมีการค้าเกินดุล และมีเงินไหลเข้าประเทศ ซึ่งทำให้ประเทศมีรัฐบาลที่เข้มแข็ง และสนับสนุนการค้าขายกับต่างประเทศ อุดมการณ์หรือแนวความคิดของทุนนิยมเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนจะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน (self interest) เป็นสำคัญ (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม 2548 (ช): 11-24)

ระบบทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงสำหรับประเทศที่ต้องการพัฒนา แต่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะต้องอยู่ในเงื่อนไขของการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเสรีและมีส่วนร่วมของสังคม หากปล่อยให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจระบบทุนนิยมที่ไม่สมดุล ระบบเศรษฐกิจถูกครอบงำจากผู้แสวงหาส่วนเกินทางเศรษฐกิจ (rent seeker) คือ พวกนายทุนที่มุ่งจะสร้างเส้นสายกับรัฐบาล หรือกับพวกข้าราชการชั้นสูงของรัฐบาล เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจของพวกตน เนื่องจากต้นตอผลประโยชน์ของพวกเขามาจากสิทธิประโยชน์ที่รัฐบาลมอบให้ หรือมาจากการคุ้มครองของรัฐบาล เพราะฉะนั้น ผลประโยชน์ที่พวกเขาได้รับจึงมีลักษณะเป็น “ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ” (economic rent) มากกว่าที่จะเป็น “กำไร” (profit) ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากการแข่งขันกันอย่างยุติธรรม ขณะที่คำว่า “ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ” ในที่นี้หมายถึง ส่วนต่างระหว่างมูลค่าตลาดของสิทธิประโยชน์ (favor) ที่ได้รับจากรัฐบาลกับจำนวนเงินที่พวกนายทุนต้องจ่ายให้แก่ทางการเมืองหรือข้าราชการชั้นสูงที่ให้ความร่วมมือ นายทุนหรือนักธุรกิจซึ่งมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับนักการเมืองที่มีอำนาจและใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง โดยแสวงหาสัมปทาน ใบอนุญาต สิทธิในการผูกขาดและเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ผลก็คือ ความไม่มีหลักเกณฑ์

นานาชนิดได้แพร่หลายไปทั่วระบบเศรษฐกิจ ทำให้ระบบทุนนิยมแปรเปลี่ยนไป จนเรียกว่าเป็นระบบทุนนิยมเครือญาติ

ระบบทุนนิยมเครือญาติ เป็นระบบทุนนิยมแบบเล่นพรรคเล่นพวก และการใช้อภิสิทธิ์ในทางไม่ชอบ มีอิทธิพลเหนือกว่าการแข่งขันในเชิงประสิทธิภาพในเชิงใช้ศักยภาพความสามารถแท้จริงตามระบบคุณธรรม (merit system) การผูกขาด/กึ่งผูกขาดในธุรกิจใหญ่ ๆ จึงเกิดขึ้น ส่วนหนึ่งจากการแสวงหาเศรษฐกิจ (economic rent) โดยดึงประโยชน์ส่วนของผู้บริโภคที่ควรได้รับไป จนทำให้สินค้าบริการจากธุรกิจดังกล่าวสูงเกินกว่าที่ควรจะเป็น (เพราะมีต้นทุนสูงจากการวิ่งเต้น) เกินกว่าระดับราคาในภาวะปกติในกรณีมีผู้ผลิตแข่งขันหลายราย (วิวัฒน์ชัย อรรถการ 2542: 390)

3.2 ลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนธุรกิจกับนักการเมืองและรัฐบาลของระบบทุนนิยมเครือญาติ สำหรับทุนนิยมเครือญาติในการเมืองไทย เป็นไปเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางธุรกิจและแสวงหาผลประโยชน์ใหม่ ๆ โดยอาศัยกลไกและอำนาจทางการเมืองเป็นเครื่องมือ การที่กลุ่มธุรกิจต้องสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจทางการเมืองในยุคอำมาตยาธิปไตย ก็เพื่อให้ทหารผู้มีอำนาจเป็นเกราะคุ้มครองธุรกิจของกลุ่มตน มิให้ได้รับผลกระทบใด ๆ โดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่มอบให้ในรูปของหุ้นลม หรือการให้ทหารดำรงตำแหน่งในบริษัท เพราะคนเหล่านี้มีอำนาจซึ่งเป็นชีวิตและเป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ กลุ่มธุรกิจจึงต้องเข้ามาพึ่งพิงอำนาจเพื่อสร้างความร่ำรวยให้แก่ธุรกิจตน จากการที่ภาคธุรกิจมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของประเทศเพิ่มสูงขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาคเอกชนอย่างมาก มีลักษณะของการผูกขาดทางเศรษฐกิจโดยกลุ่มนักธุรกิจไม่กี่ตระกูล การเจริญเติบโตของธุรกิจเอกชนควบคู่ไปกับการขยายตัวของเศรษฐกิจไทย ยิ่งเศรษฐกิจขยายตัวมากเพียงใด บทบาทของกลุ่มธุรกิจเอกชนก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว อันเป็นผลมาจากนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีที่รัฐให้ออกชนดำเนินงานทางเศรษฐกิจเอง สถานภาพและบทบาทของภาคเอกชนได้รับการยอมรับมากขึ้นจากภาครัฐบาลหรือข้าราชการ มีการปรึกษาหารือร่วมกันแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจระหว่างข้าราชการและนักธุรกิจมากขึ้น เกิดการรวมกลุ่มของภาคธุรกิจเอกชนในธุรกิจต่าง ๆ แม้จะไม่เข้มแข็งเท่าที่ควรและมีการขัดแย้งกันเองเนื่องจากการขัดผลประโยชน์ด้านธุรกิจ แต่ก็พร้อมที่จะรวมตัวกันได้ถ้าเกิดมีผลประโยชน์ร่วมกัน บทบาททางด้านสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มธุรกิจเอกชนที่เพิ่มขึ้นนี้ ย่อมจะไม่พ้นที่จะเกี่ยวพันไปถึงบทบาททางการเมืองของกลุ่มธุรกิจ อย่างไรก็ตามในยุครัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร บทบาทของกลุ่มทุนธุรกิจบนเวทีการเมืองโดดเด่นแตกต่างจากที่ผ่านมา มา โดยพบว่ากลุ่มทุนธุรกิจ เข้าสู่อำนาจหรือมีตัวแทนไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เป็นที่ปรึกษารัฐมนตรี เป็นเลขานุการรัฐมนตรี และเป็นผู้บริจาคเงินให้กับพรรคการเมือง ไม่นับกรณีที่พบในบางครั้งว่ากลุ่มทุนธุรกิจที่เข้าข่ายผูกขาด

แม้ไม่ได้มีตัวแทนเข้าไปอยู่ในอำนาจทางการเมืองโดยตรง แต่ก็จะประกอบธุรกิจร่วมกับกลุ่มทุน
ผูกขาดอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในรัฐบาล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ต้องศึกษาว่าระบบทุนนิยมเครือญาติมี
ลักษณะอย่างไร โดยศึกษาจากการรวมตัวของกลุ่มทุน ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุน พัฒนาการ
ของกลุ่มทุนทั้งในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรและ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร อันมีบทบาท
สำคัญต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

3.3 บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติต่อการกำหนดนโยบายของ

รัฐบาล และการนำนโยบายไปปฏิบัติ ระบบทุนนิยมเครือญาติมีบทบาทและอิทธิพลอย่างมากในการ
กำหนดนโยบายของรัฐบาล เพราะเมื่อกลุ่มทุนนิยมเครือญาติได้เข้าครอบครองอำนาจทางการเมือง
จะแต่งตั้งบุคคลใกล้ชิด ให้ดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง และราชการ หลังจากนั้นจะผลักดัน
นโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุนเครือญาติที่ใกล้ชิดตามนโยบายหลักต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้มีออกมา
อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจกับกลุ่มขุนนางหรือข้าราชการที่ควบคุมกลไกอำนาจ
รัฐนั้นเป็นสิ่งที่มีความเป็นเวลายาวนานแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มผลประโยชน์ดังกล่าวต่างก็มี
ผลประโยชน์ร่วมกัน และจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ความร่วมมือระหว่างกลุ่มธุรกิจกับ
กลุ่มทหาร ข้าราชการและกลุ่มที่เป็นฝ่ายได้เปรียบอื่น ๆ นั้น ได้สะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของ
การกำหนดนโยบายเศรษฐกิจที่สำคัญต่าง ๆ เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจ กฎหมายการส่งเสริมการ
ลงทุน และโครงสร้างของระบบภาษีอากร เป็นต้น ซึ่งปรากฏว่า ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ได้ตกแก่
กลุ่มนักธุรกิจ หรือกลุ่มผลประโยชน์ที่ใกล้ชิดกับนักการเมือง อันแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ
กลุ่มทุนกับรัฐบาลเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ ซึ่งจะศึกษานโยบายของรัฐบาลในแต่ละสมัย ประกอบ
กับผลประโยชน์ที่กลุ่มทุนได้รับ

4. ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจาก ผู้วิจัยมีเป้าหมายที่จะศึกษาระบบทุนนิยมเครือญาติในการเมืองไทย ในยุค
รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร และในรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ทำให้ขอบเขตของการศึกษา
จึงเป็นการพิจารณาในประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเหตุการณ์เวลาในการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาเหตุการณ์ในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ตั้งแต่
พ.ศ. 2506 ถึง พ.ศ. 2516 และรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 เท่านั้น

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง ซึ่งคุณสมบัติของประชากร เป็นบุคคลที่มีความรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร และรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ นักการเมือง นักวิชาการ และนักสื่อสารมวลชน รวมทั้งสิ้น 4 คน

4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหาและประเด็นในการศึกษา

ขอบเขตของประเด็นการศึกษา จะศึกษาในประเด็นหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

4.3.1 ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนธุรกิจกับนักการเมืองและรัฐบาลที่มีอำนาจทางการเมือง บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลและผลประโยชน์ที่กลุ่มทุนนิยมเครือญาติได้รับจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ ที่ส่งผลต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม ในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร

4.3.2 ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนธุรกิจกับนักการเมืองและรัฐบาลที่มีอำนาจทางการเมือง บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลและผลประโยชน์ที่กลุ่มทุนนิยมเครือญาติได้รับจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ ที่ส่งผลต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม ในรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร

4.3.3 ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรกับรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ถึงลักษณะความสัมพันธ์ของระบบทุนนิยมเครือญาติ บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลและผลประโยชน์ที่กลุ่มทุนนิยมเครือญาติได้รับ ที่ส่งผลต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม ว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 ระบบทุนนิยมเครือญาติ (Crony Capitalism) หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่การเป็นเจ้าของกิจการและทรัพย์สิน ตลอดจนการประกอบการและจัดการทางธุรกิจอยู่ในกลุ่มนายทุนที่เป็นพวกพ้องเครือญาติเดียวกัน โดยอาจมีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิตหรือเกี่ยวดองกันทางกรรมสิทธิ์ โดยกลุ่มนายทุนนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะแสวงหาผลประโยชน์หรือครอบงำทางเศรษฐกิจเพื่อวงศ์ตระกูล หรือเพื่อบุคคลที่เป็นวงศ์วานญาติ โดยการดำเนินการที่จะยึดกลไกทางการเมืองของรัฐที่ควบคุมหรือสามารถอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจให้แก่พวกพ้องของตนได้

5.2 ลักษณะความสัมพันธ์ของระบบทุนนิยมเครือญาติ หมายถึง รูปร่างความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนกับนักการเมือง หรือการรวมกลุ่มของกลุ่มทุนกับกลุ่มทุน กลุ่มทุนกับรัฐบาลที่มีอำนาจทางการเมือง ในการประสานและความร่วมมือกัน รวมไปถึงความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ในการประสานผลประโยชน์ และเอื้อประโยชน์ระหว่างกัน

5.3 บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติ หมายถึง บทบาทและความสามารถในการใช้ตำแหน่งหน้าที่ การใช้อำนาจอิทธิพลของกลุ่มทุนที่ส่งผลต่อการดำเนินการทางการเมือง ในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล ให้เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มตนและการร่วมมือกัน ในการปกป้องผลประโยชน์และขยายอำนาจผูกขาดของกลุ่มทุนในด้านเศรษฐกิจ และการแสวงหาส่วนเกินทางเศรษฐกิจ

5.4 การเปรียบเทียบระบบทุนนิยมเครือญาติ หมายถึง การเปรียบเทียบถึงความเหมือนและความแตกต่างกันของลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนธุรกิจกับนักการเมืองและรัฐบาลที่มีอำนาจทางการเมือง ในระบบทุนนิยมเครือญาติ และบทบาทและอิทธิพลของกลุ่มทุนในระบบทุนนิยมเครือญาติต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล และผลประโยชน์ที่กลุ่มทุนนิยมเครือญาติได้รับจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ ที่ส่งผลต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม ในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร กับรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบถึงลักษณะความสัมพันธ์ บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติต่อนโยบายรัฐบาล ที่ส่งผลต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม ในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรและรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร

6.2 ทำให้ทราบถึงความเหมือนและความแตกต่างของลักษณะความสัมพันธ์ บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติต่อนโยบายรัฐบาล ที่ส่งผลต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม ในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร กับรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร